

Aleg. 461

Sprawozdanie

Komisji gospodarstwa krajowego o sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w r. 1902.

Wysoki Sejmie!

Podwyższona subwencya krajowa na cele hodowli bydła, udzielona krajowym Towarzystwom rolniczym — na które przenosi się większa część czynności około podniesienia tej hodowli — spowodowała Wydział krajowy do szczegółowego przedstawienia działalności Towarzystwa na tem polu za ubiegłe dwa lata w swem sprawozdaniu z r. 1902 z czynności odnoszących się do pomienionej hodowli. Z przytoczonych przez Wydział krajowy dat Komisya gospodarstwa krajowego z zadowoleniem konstatować może, iż w każdym dziale akcji podjętej przez krajowe Towarzystwa rolnicze, celem podniesienia hodowli bydła w kraju stały postęp dostrzedz się daje. Tak Komitet Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie jak i Komitet Towarzystwa rolniczego w Krakowie wykazuje znaczne pomnożenie stacyi buhajów subwencyjnych i subwencyonowanych przy większej jednolitości w kierunku rasy. Niemniej też z każdym rokiem powiększa się ilość obór zarodowych pełnej krwi, z których przychowek już służyć może nietylko do zasilania obór półkrewi lecz i innych obór pełnej krwi.

Obór zarodowych gminnych było z końcem roku 1902 w obrębie działalności gal. Towarzystwa gospodarskiego 13 i z uznaniem podnieść należy, że Towarzystwo to w ocenieniu korzystnego wpływu tych obór na podniesienie hodowli u włościan, zamierza przy powiększonej subwencji zakładać w przyszłości co roku większą ilość tych obór.

W zachodniej części kraju bydło czerwone polskie, tak wśród zawodowych hodowców, jak i w kołach włościańskich, spotyka się z zasłużonem uznaniem i usiłowania Towarzystwa hodowców tego bydła zmierzające do udoskonalenia tej rasy krajowej zasługują na poparcie czemu też Wydział krajowy dał wyraz, popierając prośbę tego Towarzystwa o subwencyę, wystosowaną do c. k. Ministerstwa rolnictwa — która jednak udzielenie jej uczyniła zawisłem od zasiłku z funduszków krajowych. — Stosownie więc do tego zastrzeżenia Ministerstwa uchwalił Wydział krajowy wstawić do preliminarza budżetu krajowego na rok 1903 kwotę 4.000 koron, tytułem jednorazowej subwencji dla pomienionego Towarzystwa. W roku bieżącym Komitet krak. Towarzystwa rolniczego odniósł się ponownie do c. k. Ministerstwa z prośbą o udzielenie subwencji dla Towarzystwa hodowców czerwonego bydła polskiego na dalsze lata w kwocie po 4000 koron rocznie; a gdy c. k. Ministerstwo przyrzekło prośbę tę wziąć pod życzliwą rozwałę pod warunkiem jednak, że i z funduszków krajowych udzielony zostanie na ten cel zasiłek w tej samej wysokości Wydział krajowy wstawił również do preliminarza budżetu krajowego na rok 1904 kwotę 1000 koron, jako subwencyę dla tego Towarzystwa.

Komisya gospodarstwa krajowego, mając na względzie zamięrowanie ludności wiejskiej, zachodniej części kraju do tej rasy bydła i korzystną o niem opinię po wag naukowych, zgodnie z wnioskiem Wydziału kraj. uprasza Wysoki Sejm o uchwalenie tego wydatku na rok 1903 i 1904.

Nowela do ustawy hodowlanej z dnia 20. lipca 1892, zmieniająca §. 2. i 9. tej ustawy, która weszła w życie w drugiej połowie ubiegłego roku — za krótki jeszcze czas obowiązuje, by ocenić można o ile przyczyni się do rozwoju hodowli; niezawodnie jednak, zamierzona przez Wydział krajowy akcja zapewnienia gminom drogą przymusową dostatecznej ilości rozplodników — z ograniczeniem jej do okolic gdzie hodowla bydła stoi na wyższym stopniu rozwoju i ubóstwo gmin nie stanie jej na przeszkodzie — przyczyni się do osiągnięcia zamierzonego celu; z uznaniem też Komisya gosp. kraj. podnosi to postanowienie Wydziału kraj. zapewniające w niedalekiej przyszłości wprowadzenie postanowień ustawy w całej pełni.

Działalność komisji licencyjonujących staje się w ogóle wydatniejszą, z ubolewaniem jednak podnieść należy, iż tak w zachodniej jak i wschodniej części kraju znajdują się jeszcze powiaty lub też okręgi w których ustawy o licencyjonowaniu buhajów dotychczas nie udało się wprowadzić w życie. Zarządzenie Wydziału krajowego, aby Wydziały powiatowe do rachunków dyet i kosztów podróży przewodniczących komisji licencyjonujących lub ich zastępców, pokrywanych przez fundusz krajowy, dołączały wykazy licencyjonowanych buhajów, a prócz tego wykazy przeprowadzonych do licencyjonowania — ilości krów i jałówek znajdujących się w powiecie i gmin nie posiadających wcale licencyjonowanych buhajów — i od przedłożenia tych wykazów uczynił poniekąd zawisłą wypłatę tych dyet i kosztów, Komisya z uznaniem przyjmuje do wiadomości — zarządzenia te bowiem umożliwiają szczegółowe przedstawienie działalności komisji licencyjonujących.

Koszta Komisji tych już od roku 1900 przekraczają prelimitowaną na ten cel kwotę, a wzrost tych wydatków jest naturalnym wynikiem rozszerzającej się działalności komisji licencyjonujących. Przekroczenie to wynosiło w 1900 r. 1.545 K, w 1901 r. 1.615 K, zaś w r. 1902 już 3.326 K.

Komisya gospodarstwa kraj. już w poprzednich swych sprawozdaniach dała wyraz zapatrywaniu, iż należy w przyszłości prelimitować na opędzenie kosztów licencyjonowania, wydatek odpowiadający rzeczywistej potrzebie — zgodnie więc z wnioskiem Wydziału krajowego przedkłada Wysokiemu Sejmowi wniosek podniesienia kredytu na komisye licencyjonujące do wysokości 19.000 koron na rok 1903 i 1904.

Subwencya państwowa na koszt komisji licencyjonujących wynosiła dotychczas 8.000 K, a gdy c. k. Ministerstwo rolnictwa oznajmiło iż subwencya ta za rok 1902, ze względów finansowych dopiero po upływie tegoż roku, a w ogóle dopiero po przedłożeniu szczegółowych wykazów poczynionych na ten cel wydatków wypłaconą być może, Wydział krajowy, przedkładając te wykazy i żądając zarazem wypłaty tej subwencji za rok 1902 odniósł się równocześnie do c. k. Namiestnictwa z prośbą o wyjedzenie stałej subwencji, stosownie do uchwał Wysokiego Sejmu z 1894 i 1895 r., wzywających c. k. Rząd do pokrywania z funduszy państwowych połowy kosztów, połączonych z wykonaniem ustawy o licencyjonowaniu buhajów.

Komisya gospodarstwa krajowego uznając takie załatwienie tej sprawy za najzupełniej usprawiedliwione — zgodnie z Wydziałem krajowym uprasza Wysoki Sejm, by wezwał c. k. Rząd do podwyższenia dotychczasowej subwencji w kwocie 8.000 kor. na koszta komisji licencyjonujących do połowy kwoty, uchwalonej przez Wysoki Sejm na rok 1903 i 1904 i do wypłacania jej w pierwszej połowie każdego roku.

Komisya gospodarstwa krajowego z ubolewaniem zaznacza, że akcja tępienia gruźlicy u bydła i w ubiegłym roku tylko w skromnych dotychczasowych rozmiarach przeprowadzoną być mogła. C. k. Ministerstwo rolnictwa bowiem, które udzielenie znaczniejszej subwencji państwowej dla przeprowadzenia szczepień tuberkuliną uczyniło zawisłem od przedłożenia i zatwierdzenia programu akcji, mającej na celu ubezpieczenie obór zarodowych od choroby gruźlicy po dokonaniem szczepienia — zajęło stanowisko nieprzychylnie tej akcji, oświadczając reskryptem z dnia 23. lipca 1903 l. ⁹⁵¹⁵/₇₂₃ intymowanym odezwą c. k. Namiestnictwa z dn. 10. sierpnia 1903 L. 100.407, iż stan sprawy tępienia gruźlicy u bydła uległ znacznym modyfikacyom, które nie usprawiedliwiałyby rozszerzenia akcji szczepienia tuberkuliną, a to głównie z powodu, że szczepienie ochronne systemu Behringa zajmuje obecnie w walce z gruźlicą u bydła wybitne miejsce i Ministerstwo musi wydatnie popierać doświadczenia przeprowadzić się mające celem wypróbowania tego postępowania.

Korzystne wyniki próbnego szczepienia tuberkuliną, przeprowadzonego przez krajowego nauczyciela weterynaryi, w zachodniej części kraju uwidoczniają się najdobitniej w oborach, w których zastosowano powtórne szczepienie i trzymano się

ściśle postanowień dotychczasowego prowizorycznego programu, streszczających się w usunięciu chorych i podejrzanych sztuk i dokładnej desynfekcyi.

W oborach tych wyniki badań wykazują bardzo znaczne zmniejszenie się rozmiarów gruźlicy. Komisya gosp. kraj. przeto podziela w zupełności zapatrywanie Wydziału krajowego przedłożone c. k. Namiestnictwu w odpowiedzi na pomieniony reskrypt c. k. Ministerstwa, że należałoby jeszcze przez szereg lat przeprowadzać na szerszą skalę próbnę szczepienia tuberkuliną, a to tem bardziej że sprawa ochronnego szczepienia metodą Dra Behringa jako nowa dotąd nie wyszła z okresu przypuszczeń i dopiero po latach kilku okaże się, czy sztuki ochronnie szczepione i po wyrośnięciu będą zupełnie odporne przeciw zakażeniu się.

Ze względu na przytoczone okoliczności, niemniej też ze względu na finansowe stosunki kraju, które nie pozwalają ponosić znaczniejszych wydatków na cele próbnych szczepień tuberkuliną a zarówno ze względu na przyrzeczenie c. k. Ministerstwa udzielenia znaczniejszej subwencyi na cel pomieniony, Komisya gosp. kraj. pozwala sobie przedłożyć Wysokiemu Sejmowi wniosek wzywający c. k. Rząd do udzielenia znaczniejszej subwencyi na dalsze próbnę szczepienie tuberkuliną.

Wydatki na opędzenie kosztów podróży i dyet dla krajowego nauczyciela weterynaryi spowodowane szczepieniem tuberkuliną, niemniej też subwencyę na częściowe pokrycie kosztów utrzymania weterynarzy przy komitetach krajowych towarzystw rolniczych i na pokrycie kosztów utrzymania instruktorów hodowli przy tych towarzystwach preliminuje Wydział krajowy na rok 1903 i 1904 w tej samej wysokości jak w latach poprzednich z uwzględnieniem subwencyi przyznanych przez c. k. Rząd na te cele.

Stały fundusz hodowlany do końca roku 1902, jak w latach poprzednich tylko w bardzo małej części mógł być użyty na bezprocentowe pożyczki dla gmin w celu ułatwienia nabycia rozplodników, pomimo zachęceń bowiem przez komisye licencyonujące do korzystania z tego funduszu, należności czynne u gmin z powodu udzielonych pożyczek wynoszą tylko 1.010 koron. Komisya gosp. kraj. żywi nadzieję że Kółka rolnicze, którym na mocy uchwały Wysokiego Sejmu Wydział krajowy został upoważniony do udzielenia pożyczek z tego funduszu na zakupno buhajów, zdolają zachęcić ludność wiejską przy częstszej z nią styczności do większego zamilowania do hodowli i skłonić ją do korzystania ze stałego funduszu hodowlanego z pominięciem uciążliwych formalności przewidzianych w rozporządzeniach wykonawczych do ustawy hodowlanej, które może stały się powodem że gminy nader rzadko zgłaszały się do Wydziału krajowego z prośbą o udzielenie pożyczek.

Podnieść tu należy godny naśladowania przykład, że niektóre Rady powiatowe celem ułatwienia gminom nabycia rozplodników, zaciągały pożyczki ze stałego funduszu hodowlanego i nabyte za wypożyczone kwoty buhaje rozmieszczały w poszczególnych gminach powiatu. Pożyczki te w łącznej sumie 30.266 zaciągnięte zo stały przez Wydziały powiatowe w Kamionce, w Krakowie, w Rohatynie, w Sokalu i w Zbarażu.

Ostatni ustęp sprawozdania Wydziału kraj. kładzie nacisk na konieczność usiłowań zmierzających do podniesienia hodowli bydła przez wytworzenie możności lepszego żywienia go i zwiększenia rentowności chowu, i jako środki w tym kierunku działać mogące przytacza: podnoszenie gospodarstwa rolnego przez melioracye, — odpowiednie zagospodarowanie pastwisk gminnych, — poprawę zdziczałych pastwisk górskich (hal i połonin), — dążność do podniesienia mleczności obór przez stosowną selekcyę i odpowiednią organizacyę handlową produktów nabiałowych. Komisya gospodarstwa krajowego wita z zadowoleniem zapowiedziane przez Wydział krajowy dążenia do rozszerzenia akcyi w celu podniesienia hodowli bydła za pomocą przytoczonych środków i oczekuje wprowadzenia jej w życie po przeprowadzeniu szczegółowych badań co do sposobu działania w każdym z poszczególnych kierunków.

Niekorzystne warunki rolnictwa w kraju naszym, spadek cen zboża, utrudniony eksport przy wygórowanych taryfach kolejowych i znacznem oddaleniu od głównych rynków zbytu stopniowo doprowadzić mogą do przemiany gospodarstw opartych na produkcji ziarna, na gospodarstwa hodowlane, dążące do uzyskania większej rentowności przez produkcyę mięsa i mleka. Towarzystwa gospodarskie — głównie powołane do popierania działalności w tym kierunku, rozporządzały dotąd nader szczupłymi funduszami, by skutecznie poprzeć tę akcyę. Komitet galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego chcąc rozpocząć na szerszą niż dotąd skalę działalność celem podniesienia hodowli, wniósł w ciągu obecnej sesyi sejmowej petycyę z prośbą

o podwyższenie subwencji krajowej na podniesienie hodowli bydła począwszy od czwartej raty z 10-lecia 1902—12 z dotychczasowej rocznej kwoty 50.000 koron na 75.000 koron. Komisya gospodarstwa krajowego, uznając w całej pełni potrzebę podwyższenia w mowie będącej subwencji, odstąpiła petycję tę z gorącym poparciem Komisji budżetowej, która — choć ze względu na finansowe położenie kraju na razie uwzględnić jej nie mogła — odstąpiła ją Wydziałowi krajowemu z poleceniem, by po porozumieniu się z Komisją dla spraw rolniczych odniósł się do c. k. Rządu z prośbą o udzielenie wyższej subwencji z funduszków państwowych na cele hodowlane a po uzyskaniu jej wstawił do preliminarza budżetu krajowego na rok 1905 wyższą kwotę na podniesienie hodowli bydła.

W przypuszczeniu, że usiłowania Wydziału krajowego odniosą pomyślny rezultat, Komisya wyraża przekonanie, że wydatne poparcie tej ważnej gałęzi gospodarstwa krajowego w znacznej mierze do podniesienia dobrobytu ludności wiejskiej przyczynić się zdoła.

W myśl powyższych uwag Komisya gospodarstwa krajowego wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności odnoszących się do podniesienia hodowli bydła.

2 Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt na rok 1903 i 1904 do wysokości 19.000 K na pokrycie kosztów Komisji licencyjonujących w myśl §. 4. ustawy z dnia 20. lipca 1892.

3. Sejm wzywa c. k. Rząd:

a) Do przyznania stałej subwencji w kwocie 9.500 K rocznie na częściowe pokrycie kosztów Komisji licencyjonujących.

b) Do udzielenia znaczniejszej subwencji na przeprowadzanie szczepień rozpoznawczych tuberkuliną w oborach zarodowych pełnej i pół krwi, przewidzianej reskryptem c. k. Ministerstwa rolnictwa z dnia 22. sierpnia 1899 L. 3213.

4. Sejm wstawia do rubryki X. następujący wydatek:

a) Poz. 306. i 307. preliminarza na rok 1903 i poz. 298. i 299. preliminarza na rok 1904. Na utrzymanie dwóch instruktorów hodowli bydła, mianowicie jednego przy c. k. galic. Towarzystwie gospodarskiem, drugiego przy c. k. Towarzystwie rolniczem krakowskiem 8.000 K.

b) Poz. 308. preliminarza na rok 1903 i poz. 300. preliminarza na rok 1904. Na częściowe pokrycie kosztów utrzymania weterynarza przy galic. Towarzystwie gospodarskiem we Lwowie i Towarzystwie rolniczem krakowskiem po 1.200 K — razem 2.400 K.

c) Poz. 309. preliminarza na rok 1903 i poz. 301. preliminarza na rok 1904. Na koszta komisyjne przy szczepieniu tuberkuliną 2.000 K.

d) Poz. 310. preliminarza na rok 1903 i poz. 302. preliminarza na rok 1904 Towarzystwu hodowców czerwonego bydła 4.000 K.

Przewodniczący:

Gorayski.

Sprawozdawca:

Schnell.